

2020-09-04

Jordbruksverket

daniel.melin@jordbruksverket.se

goncalo.carneiro@havochvatten.se

Strategi för svenskt fiske och vattenbruk – friska ekosystem och hållbara näringar

Fiskekommunerna organiserar nio kommuner i Bohuslän, vilka tillsammans med Västra Götalandsregionen samverkar med berörda intressenter för att skapa en bärkraftig utveckling av fiske- och vattenbruksrelaterade verksamheter utmed hela Bohuskusten. Kommunerna yttrar sig här som ett gemensamt nätverk utifrån den kompetens som byggts upp sedan mitten av 1990-talet, då nätverket startade sitt samarbete.

Bakgrund/Inledning

Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket har fått regeringens uppdrag att ta fram en ny gemensam strategi för yrkesfiske, vattenbruk, fritidsfiske och fisketurism.

Sverige har för närvarande tre separata strategier för vattenbruk, yrkesfiske respektive fritidsfiske och fisketurism, som alla löper ut under 2020. Endast för svenskt vattenbruk kompletteras strategin för närvarande också av en handlingsplan.

Regeringen pekar i uppdraget på att nya sektorsspecifika handlingsplaner ska utgå från ekosystemansatsen och bidra till livskraftiga fisk- och skaldjursbestånd, ett hållbart fiske och hälsosamma ekosystem.

Strategin ska bidra till att stärka målpuffyllnaden i Maritima strategin (inklusive en hållbar blå ekonomi) samt i Livsmedelsstrategin. Strategin ska även bidra till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, särskilt genom att beakta kompetensförsörjning, diversifiering och lönsamhet. I arbetet ingår även att beakta forskning och innovation samt besöksnäring. Strategin omfattar även det viktiga arbetet för att minska arbetsplatsolyckor och dödsolyckor.

Remitterat material innehåller följande delar/avsnitt:

1. Inledning (syfte, myndighetsuppdraget, näringarnas utmaningar, upplägg)
2. Därför behövs en gemensam strategi (bakgrund, sammanhang, perspektiv)
3. Vision

4. Målområden (tre huvudmål¹, delmål)
 - (I) Väl förvaltade och väl fungerande ekosystem
 - (II) Konkurrenskraft, lönsamhet och sociala värden
 - (III) Kunskap och kommunikation
 5. Beskrivning av målen (förtydliganden av målområden och syfte med delmål i avsnitt 4 med problembeskrivning mm)
 6. Genomförande och uppföljning (förslag på giltighet och upplägg på uppföljning)
 7. Vattenmiljön och näringarna (tillståndsbeskrivning, faktaunderlag)
 8. Politik och myndighetsutövning (ansvar, regelverk, kopplingar till andra strategier).
- Bilagor

Fiskekommunernas synpunkter

Övergripande om strategin är att den ska utgå från lösningsfokuserad ansats istället för problemorienterad.

Strategin saknar också skrivningar om hur nyrekrytering till yrkesfisket kan underlättas.

En ytterligare synpunkt är att strategin saknar målsättningen att utveckla och ta tillbaka landning av det fiske som idag är ”utflaggat”. Önskvärt att strategin tar fram förslag till hur Sverige kan bli mer attraktivt för landningar av svenskägda men utflaggade fiskefartyg. Det svenskägda fisket har betydligt större volymer än enbart det svenska fisket. Strategin behöver omfatta både svenskt- och svenskägt fiske.

Det skulle vara en fördel innebär också att strategin behöver ha med åtgärder för fiskehamnar och annan infrastruktur för utveckling. Inte en strategi för ett kvarvarande och som kan leda till krympande yrkesfiske.

Det vore också önskvärt att strategin utgår från lösningsfokuserad ansats istället för problemorienterad.

En viktig punkt i strategin för alla tre näringarna är att eftersträva ett smidigt och ändamålsenligt regelverk som minskar den administrativa bördan för företagen. Här är också viktigt med samverkan och helhetssyn över myndighetsgränser, så att exempelvis tillståndshandläggning blir smidigare. Även vad gäller stödansökningar som handläggs av länsstyrelserna är det viktigt med en rättvis och konsekvent bedömning. Idag kan ett och samma förslag få skilda svar från olika Länsstyrelser. En orsak är kan vara att ärendena är så pass få och det saknas tillräckligt med erfarenheter. Ett förslag kan vara att ärendehandläggningen koncentreras till ett fåtal Länsstyrelser. Fiske och vattenbruk är i regel en mycket liten del av Länsstyrelsernas uppdrag. Syftet med att koncentrera uppdraget till ett fåtal län är att det blir lättare att bygga upp en kunskapsbas och beslut blir mer likartade oavsett var i landet som ansökan kommer ifrån.

Avsnitt 1 (Inledning) och 2 (Därför behövs en gemensam strategi)

Fiskekommunerna anser att det är bra att man nu tar fram en gemensam strategi som kan ge en helhetssyn på gemensamma frågeställningar inom de tre verksamhetsområdena. Att strategin följs upp med tre handlingsplaner är bra.

¹ Strategins tre huvudmål har indexerats (I, II, III) i detta svar för att förenkla hänvisning

Kopplingen till Livsmedelsstrategin lyfts i Regeringens uppdrag, och Fiskekommunerna anser att det är viktigt att man även i arbetet med de tre handlingsplanerna tillser att dessa även ska fungera som nationella handlingsplaner för utveckling av sjömatproduktion och svensk fiskindustri som syftar till att förtydliga och uppfylla målen i Livsmedelsstrategin.

Den nuvarande handlingsplanen för vattenbruket är bra, men den saknar i stor utsträckning medel för att genomföra de åtgärder som föreslås, trots att vissa möjligheter öppnades genom öronmärkta medel i Livsmedelsstrategin. Därför anser Fiskekommunerna att det är oerhört viktigt att de nya handlingsplanerna återspeglas i stödmöjligheter i t.ex. EHFF. Det måste helt enkelt finnas pengar för att genomföra de åtgärder som handlingsplanerna lyfter fram. Därför är det viktigt med en samordning av åtgärderna i de tre nya handlingsplanerna och framtagandet av den kommande programperioden i EHFF, samt kommande stödmöjligheter i t.ex. regionalfonden och Leader.

Fiskekommunerna delar i stort sett bilden av fisket (yrkes- och fritids- samt turismfiske) och vattenbruket som formuleras i de två inledande avsnitten. I längden kan det dock vara problematiskt att lyfta redan kända problem (blir lätt cementerande och bakåtsträvande) istället för att belysa mer positiv utveckling, framsteg och framgångar. I nuvarande upplägg kommer framtidspotentialen i fiske och vattenbruk tydligare först i senare delar (avsnitt 7). Det vore önskvärt om strategin redan i inledningen visade lite mer framtidstro och hopp.

Ytterligare en otydlighet är att det i först i Avsnitt 6 redovisas strategins giltighetsperiod och hur den skall följas upp och utvärderas. Fiskekommunerna anser att det vore en fördel för framtiden om strategin både blickar framåt i lite vidare perspektiv men har historien med bakåt. Målen bör indelas i både kortsiktiga och långsiktiga. När handlingsplanerna tas fram bör således åtgärder/aktiviteter tidsättas inom denna strategis period eller i förekommande fall ange om det skall realiseras längre fram, t ex ifall en åtgärd initialt behöver ytterligare utredning innan man väljer lämplig aktivitet.

Erfarenheterna från Coronapandemin har gjort det än mer uppenbart hur sårbar livsmedelsbranschen och i synnerhet fisk/skaldjursegmentet är samtidigt som Sverige måste säkra försörjningen av sina livsmedel både från land och vatten.

Avsnitt 3 (Vision)

Fiskekommunerna ställer sig bakom formulerad vision. Den kan med fördel flyttas direkt före inledningen i slutgiltig version.

Vad som menas med hållbara näringar, ekosystemens bärkraft osv varierar tyvärr varför visionen möjligen skulle tjäna på ett förtydligande.

Avsnitt 4 (Målområden) och 5 (Beskrivning av målen)

Strategin skall realiseras genom separata handlingsplaner som också skall följas upp (årlig åiterrapportering från verksamheter, halvtidsavstämning och slututvärdering).

I nuvarande form saknas förslag på konkreta aktiviteter för att realisera mål/delmål. Även om behovet av åtgärder/aktiviteter delvis kan utläsas i beskrivningarna i Avsnitt 5.

Fiskekommunerna föregriper processen lite genom att nedan föreslå några åtgärder och aktiviteter som vi gärna ser kommer på plats under strategins giltighetsperiod.

Strategins huvudmål inom avsnitt 4:

I - Väl förvaltade och fungerande ekosystem

Fiskekommunerna föreslår att detta målområde kopplas till följande åtgärder och aktiviteter.

- Kunskapen om arter och ekosystem i akvatisk miljö varierar fortfarande kraftigt. Vattenmiljöerna och dess arter och ekosystem behöver bättre kartas/miljöövervakas för att förvaltningen skall ha en chans till att vara proaktiv och adaptiv.
- Arbeta aktivt med fria fiskvägar för att öka reproduktionsområden för fisk. Sker i bred samverkan med markägare och andra aktörer.
- Fisket och vattenbruket behöver enkelt kunna ta del av dessa data och kunskaper, delvis genom att bidra med egna data för att snabbare kunna adaptera sin verksamhet/påverkan. Hur kan miljödata från akvatiska miljöer nå ut till bredare användning i näringarna?

Det finns flera initiativ till kustnära artificiella rev som snabbt bygger upp ett ekosystem och som till synes främjar torskbeståndet. Väsentligt att sådana initiativ kan finansieras med offentliga medel. Initiativen behöver kopplas och finansieras till forskning för att få mer kunskap om vad som gynnar fisk och skaldjursbestånden.

Delmål (5) under avsnitt 4

”Regelverk som styr förvaltningen ses kontinuerligt över i syfte att i möjligaste mån anpassas till förändringar i miljö, teknik och samhälle.”

Under detta delmål saknas helt i förslaget invasiva arter eller som vi egentligen vill kalla ”immigrerande arter”. Det är arter som på eget sätt kommit till våra kuster som Stilla havs ostronet, *Mallagana ostrea*. I en föränderlig värld behöver vi ha beredskap att te emot och förvalta dessa arter samt även se dem som en resurs.

Fiskekommunerna anser detta delmål i övrigt är en central och viktig del i strategin. Det är väsentligt att ständigt sträva efter ett smidigt och ändamålsenligt regelverk som minskar den administrativa bördan för företag och andra aktörer. Här är det också viktigt med samverkan och helhetssyn över myndighetsgränser, så att exempelvis tillståndshandläggning blir smidigare. Även vad gäller stödansökningar som handläggs av länsstyrelserna är det viktigt med en rättvis och konsekvent bedömning. Det gäller även myndigheterna och förvaltningens hantering av stöd/bidrag.

Fiskekommunerna önskar därför följande åtgärder i de nya handlingsplanerna:

- HaV och SJV samt i några frågor även Naturvårdsverket bör i samverkan med Länsstyrelserna arbeta med att förtydliga rollfördelningen mellan myndigheterna. Ett exempel på detta är skarv-frågan som innebär att frågan bollas mellan flera myndigheter som leder till att frågan tappar tempo, energi och handlingskraft.
- Vid t ex tillståndsprövning av nya verksamheter skall berörda myndigheter samordna, förtydliga och förenkla så prövningen både går snabbare och smidigare.
- Stöd/bidrag som syftar till att stimulera näringarna (omställning och/eller uppstart) behöver kommuniceras och administreras tydligare och enklare.
- Översyn av förvaltning av nytillkomna arter, inklusive de som idag betecknas som invasiva.

II Konkurrenskraft, lönsamhet och sociala värden

(1) Myndigheterna skapar förutsättningar att bo, leva och verka i hela landet genom att främja hållbara näringar, med särskild hänsyn till småskaligt fiske, fisketurism och vattenbruk.

(2) Samtliga av fiskets och vattenbrukets delsegment är lönsamma och visar positiva resultat, vilket skapar företagande och sysselsättning.

Fiskekommunerna vill övergripande främja en miljödriven affärsutveckling som leder till ökad lönsamhet som tillsammans med teknisk utveckling/innovationer ger förutsättningarna till bättre förbättrad arbetsmiljö.

Fiskekommunerna efterfrågar, tätt kopplat till dessa delmål, också ett mer nationellt angreppssätt när det gäller de blå näringarna och sjömatproduktionen, där större ansvar läggs på den nationella nivån snarare än den kommunala. Idag finns det exempelvis endast ett fåtal större fiskberedningsanläggningar och landningshamnar kvar i Sverige. Främjandet av dessa bör ses som ett nationellt intresse snarare än som ett enbart lokalt/kommunalt.

Ett exempel är beredningsindustrin i Ellös på Orust, Scandic Pelagic AB, som är den största i landet när det gäller att ta emot fisk (sill/skarpsill) för humankonsumtion. Investeringar för att bibehålla och utveckla denna typ av industri när det gäller exempelvis reningsverk, hamnkapacitet och infrastruktur på land kan vara administrativt ekonomiskt ogörligt för en enskild mindre kommun, vilket kan innebära problem för en beredningsanläggning som har nationellt intresse.

Risken med enbart kommunal finansiering i liknande fall är att det sker avvecklingar av det skälet och därmed motverkar de nationella målen i Livsmedelsstrategin.

Fritidsfisket och fisketurismen beskrivs sparsamt i strategin. Näringen behöver utvecklas och har även ett behov att synliggöras mer. Platsens attraktion tillsammans med affärsmodeller som kopplar ihop fiskenäringens verksamheter i alla dess former behöver ofta initiala stöd i utvecklingen.

Fiskekommunerna ser också i resonemang om dessa delmål en stor potential till att berednings- och förädlingsindustri inom hela segmentet på sikt kan utvecklas och överleva om man t ex kan inkorporera råvaror både från vildfångad sjömat samt vattenbruksodlad (vilket redan idag förekommer på vissa platser i landet) i samlade anläggningar – lokaliserade kvar i kustsamhällena.

Med en miljödriven affärsutveckling som leder till ökad lönsamhet tillsammans med teknisk utveckling/innovationer ges förutsättningarna till bättre förbättrad arbetsmiljö.

(3) Förädlings- och exportvärdet från fiske och vattenbruk har ökat genom diversifiering och utveckling av innovativa produkter och tjänster för nya marknader.

En växande fiskeindustri kan också ske med en ökad vidareförädling med produkter från hela fiskens innehåll. Från Island kan hämtas goda exempel.

Viktigt att bejaka nya affärsmöjligheter och affärsmodeller. De blå näringarna behöver fullt ut komma in i samhällets övriga innovationsstödsystem.

(5) Myndigheter och näringar samarbetar med berörda parter för att öka kunskapen om ekosystemens tillstånd och bärkraft samt om djur- och smittskydd.

(6) Myndigheter och näringar samarbetar med berörda parter för att sprida objektiv och rättvisande information till allmänheten om svenskt fiske och vattenbruk.

(7) Myndigheter och näringar samarbetar med berörda parter för att marknadsföra Sverige som producent av hållbara fisk- och vattenbruksprodukter, samt destination för fisketurism.

Debatt och tonläge är i allt för stora delar inom fiske och vattenbruksfrågor alltför polariserat. Inte minst vårens och sommarens diskussioner om sill/strömmingsfisket i Östersjön. Viktiga frågor som skulle tjäna mycket på att samverka kring istället. Antagligen för att i slutändan finna att man egentligen har samma långsiktiga mål. Goda fiskebestånd, rent och levande hav med hållbara näringar både vid kusten och ute till havs.

Fiskekommunerna ser i ovan som en lämplig åtgärd /aktivitet att HaV och SJV skulle kunna stötta initiativ med minst en kontinuerlig/årlig nationell sammankomst. Detta forum behövs för att följa upp och vid behov justera i handlingsplanerna till den kommande strategin.

Förhoppningsvis kan en årlig konferens med alla parter inklusive forskare också medverka till bättre samverkan inom sjömatbranschen. Förutsättningen för en framgångsriks uppföljning är bl a att producentorganisationerna och Fiskbranschens Riksförbund får ett stort ansvar.

III Kunskap och kommunikation

Fiskekommunerna är positiva till hela detta mål där man tydligt kopplad kommunikation med ny och delad kunskap. Inom Samförvaltningsinitiativet i Norra Bohuslän (inklusive förvaltning av fiske inom Kosterhavets Nationalpark) testades tidigt en framgångsrik modell för kunskapsutbyte mellan näring och forskning/förvaltning. Fiskare fick grundläggande kunskaper i marin mångfald för ökad förståelse för känsliga delar i fiskeområdet och förvaltare/forskare fick ökad inblick i näringens utmaningar redskap och metoder. Fiskekommunerna tror denna modell kan användas vidare i andra områden (kust och hav) vid utveckling av hållbart nyttjande av havets resurser i överlapp med bevarande av mångfald. Men det kräver dialog/samverkan och riktigt god kommunikation för att dela kunskap.

(8) Myndigheterna är stödjande, samlande och samordnande i arbetet med att bevara och restaurera ekosystemen samt utveckla fiske- och vattenbruksnäringarna.

Fiskekommunerna ser här en koppling till angiven åtgärd/aktivitet för delmål I-(5) – se ovan.

Avsnitt 6 Genomförande och uppföljning

Fiskekommunerna hade gärna sett att sammanfattning och tidsangivelse angående genomförande och uppföljning hade presenterats inledningsvis (Avsnitt 1). Vidare framgår inte när och hur handlingsplaner och aktiviteter skall fastställas. Det vore också önskvärt om man i detta avsnitt funderar över hur strategi och handlingsplaner görs hållbara bortom gällande programperiod. Det är inte osannolikt att åtgärder och

aktiviteter kan dockas mot andra insatser i samhället i spåren av Coronapandemin. Åtgärder inom ”Omstart för Sverige” och liknande insatser bör stimulera omställningen till det hållbara samhället där sjömatproduktionen har en större plats än i dag.

Avsnitt 7 (Vattenmiljön och näringarna)

Här och var i detta utkast till strategin blandas fakta och nulägesbeskrivning med beskrivningar av mindre välgrundad åsiktskaraktär. I avsnitt 7 med underrubriken ”Med blicken under ytan – hur mår våra akvatiska ekosystem?” är detta mest tydligt. Om strategin skall accepteras fullt ut bör man rensa upp textmaterialet från tyckande på vaga grunder. Inte minst för att arbeta med att *bygga tillit* från näringarna och intressenter.

Under rubriken *Kust och hav* noteras som exempel

Tillståndet för de kommersiellt nyttjande bestånden av fisk och skaldjur varierar, men är i flera fall ansträngt och allvarligt. Uttaget av flera arter anses vara för stort, vilket påverkar såväl bestånden som ekosystemen i stort.

Om ett legitimt och kontrollerat fiske ändå leder till sviktande bestånd så är det inte givet att det enkom beror på för stort uttag. Ofta påverkas bestånden av många olika faktorer i havsmiljön. Detta pekats tydligt på i andra delar av strategin (avsnitt 4-5) att kunskap och modeller måste ta hänsyn till flera arter och flera påverkansfaktorer. Havets ekosystem är komplexa och varierar över tid.

Under senare år har predationstryck på fisk från andra arter (än människan) signalerats allt flitigare. Från i år testar Sverige för första gången jakt på gråsäl. Inför denna licensjakt fanns från Västerhavet önskemål om liknande beslut. Stockholm länsstyrelse har antagit en skarvförvaltningsplan som innebär jakt på 1 900 skarvar under 12 månader. Men i detta utkast till strategi hittar vi ringa fakta om ”Säl och Skarv” problematiken i koppling till fiske- och vattenbruksnäringen. Fiskekommunerna anser att det är hög tid inkorporera förvaltning av andra vilda arter som sannolikt, i alla fall lokalt, i högsta grad kan påverka fiskbestånden i lika hög grad som yrkes- och fritidsfisket.

Att förvaltningen i denna strategi ändå framhåller överfiske (i Sverige) som ett kvarstående problem skapar bara mera polarisering och misstro i en näring som behöver mer framtidstro och vara stolta över att svenskt fiske (i jämförelse) kommit mycket långt i utveckling av hållbart fiske. Det vore ödmjukt och mer faktabaserat att presentera alla problem och utmaningar som ligger till grund för sviktande bestånd lika tydligt. Det går inte an att ”anse” att uttagen av vissa arter är för stort eller inte fiskas långsiktigt hållbart, samtidigt som förvaltande myndigheter undviker agera ansvarsfullt för andra miljöproblem, som beståndsreglering av andra vilda arter.

Fiskekommunernas konklusion är ökad lyhörddhet i hela förvaltningssystemet, vilket kan byggas in genom ökad interaktion och gemensamma dialoger med näringen och intressenter, där förhållningsättet i mötena skall stärka målsättningen med strategin, att gynna svensk fiskenäring.

I övrigt utgör Avsnitt 7 mycket bra bakgrundsmaterial och en bred överblick över det område strategin skall greppa. Då strategin skall antas politiskt kan det vara värdefullt om delar av materialet kommer tidigare i strategin. Det ökar förståelsen för formulerade mål/delmål.

Avsnitt 8 (Politik och myndighetsutövning)

Strategin bör betona ett mer medvetet och konstruktivt arbetssätt, för att kontinuerlig kunna prova eller omforma en ibland upplevd stelbenthet eller ej uppdaterad lagstiftning. Med ett öppet förhållningssätt till upplevda begränsningar och utmaningar, så kan också konstruktiva initiativ och förutsättningar för innovativa och framåtsyftande handlingsplaner utvecklas.

Avsnitt Bilagor

Idag är avsnittet tomt.

Översikten av olika system, syften och typer av livsmedel i vattenbruket är mycket bra. Detsamma gäller beskrivningar av olika typer av yrkesfisken (demersalt, pelagiskt, insjöfiske osv). Listor och beskrivningar av olika myndigheter, organisationer mm kan också finnas i bilagor.

Fiskekommunernas detaljsynpunkter (korrektur)

Avsnitt 7. Vattenmiljön och näringarna

I avsnitt; Med blicken under ytan - hur mår våra akvatiska ekosystem - Kust och hav (sid 21), fjärde stycket.

Meningen:

”Fiske är en annan viktig påverkansfaktor och fisketrycket på flera arter **är** (ordet är saknas i texten) inte långsiktigt hållbart”

I avsnitt Dagens fiske och vattenbruk – Yrkesfiske (sid 22), fjärde stycket

Meningen:

”Sveriges största fiskauktion finns i Göteborg, men även i andra städer som Smögen och Stockholm finns fiskauktioner”.

Fiskekommunerna påpekar vänligt att Smögen inte är en stad.

Fiskekommunernas synpunkter avslutningsvis

I strategin nämns att många småskaliga fiskare (och/eller) vattenbrukare behöver arbeta diversifierat. Det är inte ovanligt att man delar sin arbetstid mellan t ex yrkesfiske/vattenbruk och fisketurism. Det finns en stor utvecklingspotential inom besöksnäringen.

Fiskekommunerna ser fram emot fortsatta dialog inom ramen för arbete med denna strategi och framtagande av handlingsplaner med åtgärder och aktiviteter.

För Fiskekommunerna

Lars Tysklind
Ordförande